

Інвестиційне забезпечення підприємств сільського господарства в умовах економічних та екологічних флуктуацій

О. І. Карінцеваⁱ, О. В. Кубаткоⁱⁱ, А. С. Лавриненкоⁱⁱⁱ

В статті досліджено економічні основи інвестиційного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств, визначені основні фактори, що стримують інвестиції в агропромисловий комплекс. В роботі аналізується економічна ефективність реалізації інвестиційного проекту крапельного зрошення, проводиться порівняльний аналіз ефективності вирощування сільськогосподарських культур в Україні та розвинутих країнах світу. Розглянуто перспективні напрямки інвестування в АПК в умовах економічної нестабільності та екологічних флуктуацій, серед яких виділено розвиток селекційних програм адаптованих рослин, боротьба із шкідниками та хворобами рослинництва і тваринництва, органічне сільське господарство.

Ключові слова: інвестиційне забезпечення, краплине зрошення, економічна ефективність, економічні та екологічні флуктуації.

УДК 330.342:338.433

JEL коди: O13, P48, Q16

Постановка проблеми. Підприємства агропромислового комплексу традиційно відіграють важливу роль в економіці України, ґрунтово-кліматичні умови, природно-ресурсний потенціал та трудові ресурси якої дозволяють створити ефективне конкурентоспроможне на міжнародному рівні сільське господарство. Світовий досвід свідчить про те, що сфера агробізнесу завжди приваблива для інвестицій, оскільки на продукцію аграрної сфери завжди є стійкий попит, який не має тенденції до зниження. Проте, підприємства агропромислового комплексу України функціонують недостатньо ефективно через низький рівень матеріально-технічної бази і потребують новітніх енерго- та ресурсозберігаючих технологій.

Аналіз останніх публікацій. Особливості інвестиційної діяльності щодо залучення інвестицій в АПК розглядали багато вчених вітчизняної економічної науки: В. Андрійчук, О. Гудзь, М. Кісіль, М. Коденська, М. Кропивко, П. Саблук, П. Стецюк та ін. Проблеми залучення енерго- та ресурсозберігаючих технологій в сільське господарство є актуальними та досліджувались такими авторами як С. Балюк, Я. Білоусько, В. Іванишин, М. Ромащенко, В. Чеботарьов та іншими науковцями. Проте, питання пов'язані з механізмами впровадження та економічною ефективністю таких інновацій потребують детального вивчення теорії і практики їх застосування.

Метою статті є дослідження економічних основ інвестиційного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств в умовах економічної нестабільності та екологічних флуктуацій.

ⁱ Карінцева Олександра Іванівна, кандидат економічних наук, доцент, заступник завідувача кафедри економіки та бізнес-адміністрування Сумського державного університету;

ⁱⁱ Кубатко Олександр Васильович, кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економіки і бізнес-адміністрування Сумського державного університету;

ⁱⁱⁱ Лавриненко Аліна Станіславівна, студент факультету економіки та менеджменту Сумського державного університету.

© О. І. Карінцева, О. В. Кубатко, А. С. Лавриненко, 2013

Виклад основного матеріалу. Сільське господарство може стати джерелом зростання національної економіки. Згідно з оцінками Світового банку, що базуються на зіставленні показників ряду країн світу, зростання ВВП, обумовлене зростанням сільського господарства, щонайменше удвічі ефективніше сприяє скороченню бідності, ніж зростання ВВП, отримане за рахунок інших галузей [1]. На жаль, природо-ресурсний потенціал використовується неефективно і агропромисловий комплекс України за рівнем розвитку відстає від передових країн світу.

Основні проблеми галузі полягають у:

- низькій конкурентоспроможності продукції та її невідповідності міжнародним стандартам якості й безпеки;
- низькому рівні інвестицій і зростанні залежності від державного фінансування;
- низькій економічній ефективності сільськогосподарського виробництва порівняно з іншими країнами, використанні застарілих технологій;
- домінуванні в структурі експорту продукції з низьким рівнем перероблення;
- зниженні родючості ґрунтів і зростанні їх ерозії [2].

Основною причиною відставання галузі є низька інвестиційна привабливість аграрного сектору. Серед основних причин дослідники відзначають непередбачуваність адміністративного регулювання цін і обмежень експорту, неефективні механізми державної підтримки сільгоспвиробництва, що охоплюють захист внутрішнього ринку від імпорту низькоякісної продукції, систему стандартизації, а також санітарних і фітосанітарних заходів, систему субсидування та інших фінансових інструментів підтримки, відсутність ринку землі сільськогосподарського призначення [3].

Крім цього, сучасний стан регіонального розвитку потребує удосконалення всіх складових частин господарського механізму, що містить такі елементи, як інноваційне оновлення, інформаційне забезпечення, виважену інвестиційну політику та екологічну рівновагу [4]. В роботі обґрунтована економічна ефективність інвестиційного проекту по впровадженню краплинного зрошення (на прикладі Сумської області) в галузі рослинництва як ресурсозберігаючої технології, що зменшує екологічне навантаження. Нині забезпечення овочевою продукцією населення Сумської області в середньому сягає до 99,3 – 103,4 кг/рік на душу населення, при нормі 146 кг рекомендованої Академією медичних наук України. Провівши аналіз ринку виробників крапельного устаткування, з'ясовано, що найбільш прийнятною фірмою є Eurodrip (Греція). Ціна крапельного обладнання становить 588,8 тис. грн, для зрошення площі в 15 га, філіал фірми знаходиться в м. Київ, що забезпечить швидке сервісне обслуговування.

Для оцінки ефективності інвестиційного проекту потрібно виконати прогнозування основних економічних показників діяльності за умов реалізації проекту крапельного зрошення. Прогнозована середня ціна реалізації овочевих культур, для яких буде застосовано технологію краплинного зрошення, в 2012–2013 рр. буде становити: морква – 450 грн/ц, буряк – 400 грн/ц, цибуля – 350 грн/ц. Планується вирощувати на крапельному зрошенні: цибулі – 5 га; моркви пізньої – 5 га; буряку пізнього – 5 га. Запланована врожайність: цибулі – 450 ц/га, моркви пізньої: 380 ц/га, буряка пізнього 430 ц/га. Розглянемо структуру затрат, які необхідно понести для виробництва овочевих культур. Собівартість 1 ц моркви розрахована на рівні – 109,6 грн, собівартість 1 ц буряка становить – 114,4 грн. Узагальнюючий висновок щодо планування витрат на виробництво овочів при застосуванні крапельного зрошення у таблиці 1.

Отже, інвестиційний проект, який пропонується в рамках реалізації стратегії зростання є високоефективним. Сумарний чистий прибуток від реалізації проекту

становитиме – 1053 тис. грн. Термін окупності проекту – 12 місяців. Рентабельність проекту: $(1053/3)/588 = 0,50$.

Таблиця 1 – Узагальнені дані по вирощуванню овочів у 2012 році

№ п/п	Показник	Цибуля	Морква	Буряк	Всього
1	Планова посівна площа, га	5	5	5	15
2	Планова урожайність, ц/га	450	380	430	*
3	Прямі витрати всього, грн	195215	146206	173011	514432
4	Накладні витрати всього, грн	38330	38330	38330	114990
5	Всього витрат, грн	262828	207929	245943	245943
6	Собівартість 1 ц. грн	116,8	109,6	114,4	114,4

Таким чином краплинне зрошення потребує подальшого впровадження та поширення на зрошуваних масивах України, що гарантує отримання вітчизняними сільськогосподарськими виробниками високих врожаїв при використанні ресурсозберігаючих технологій та зростання кількості засух для виходу країни на міжнародний ринок сільськогосподарської продукції. Досвід і практика використання свідчать про високу ефективність краплинного зрошення як меліоративного заходу.

З поширенням попиту на більш економічні технології варто відмітити економічні та екологічні переваги краплинного зрошення у порівнянні з традиційними способами поливу [5]:

- економічне використання води (від 50 до 90% в порівнянні з традиційним);
- значне збільшення врожайності і поліпшення якості продукції;
- зниження витрат праці та можливість повної автоматизації поливу;
- значна економія електроенергії (50–70%), добрив (20–40%);
- запобігає забрудненню ґрунтових вод і зменшенню екологічного навантаження.

В світовому масштабі на позиціях лідера у використанні краплинного зрошення знаходиться Ізраїль, що дає можливість країні значно скоротити водні витрати, здешевити витрати на будівництво та експлуатацію зрошувальних систем. Завдяки використанню зрошувальних систем та високопродуктивних сортів урожайність овочевих культур в Ізраїлі значно вища за відповідні показники в Україні, до того значно кращої якості продукції. Наприклад, на відкритому ґрунті урожайність помідорів, огірків та моркви в Ізраїлі становить 750 ц/га, 500 ц/га, 800 ц/га відповідно, в той час як в Україні: 226 ц/га, 140 ц/га, 165 ц/га. Що стосується картоплі то середня урожайність в Ізраїлі становить 650 ц/га, в Україні 140 ц/га [6].

Отже, доцільність поширення застосування краплинного зрошення в АПК України як ефективної ресурсозберігаючої технології не викликає сумніву. Проведений аналіз умов розвитку аграрного сектору в умовах глобальних трансформаційних процесів, дав підстави вважати Україну країною із значним потенціалом експорту сільськогосподарської продукції та виявити перспективні напрями інвестування в АПК.

Прогнозоване збільшення мінливості опадів, пов'язане з вищим сумарним випаровуванням під впливом вищих середніх температур, передбачає триваліші періоди посухи, і, отже призведе до зростання потреби у зрошенні. Зважаючи на незадовільний технічний стан і низький рівень експлуатації меліоративних мереж у водогосподарському комплексі України, краплинне зрошення має стати стратегічним напрямком інвестування, оскільки має ряд беззаперечних переваг.

Як зазначають екологи, кліматичні зміни вплинуть на сільськогосподарські культури. Серед результатів останніх зусиль селекціонерів щодо поліпшення культур, які допомагають сільгосптоваровиробникам впоратися з мінливою погодою, можна назвати: засухостійкий рис для Африки, повенестійкий рис, засуховиносливі боби та ін. [7]. Розвиток адаптованих сортів рослин є актуальним, тому інвестування у різноманітні селекційні програми має стати одним із перспективних напрямків. Іншим важливим аспектом є інвестиції у комплексну боротьбу зі спалахами хвороб та розповсюдженням шкідників.

Зниження уразливості систем ведення сільського господарства в умовах зміни клімату потребує також повороту в землекористуванні, що охоплює заходи із збереження сільського господарства, які базуються на мінімальному порушенні ґрунту (зменшення оброблюваності, або взагалі без обробки), у поєднанні з екологічним сільським господарством, утриманням органічних речовин (повернення рослинних залишків у ґрунт) і різноманітних сівозмін, мікродозуванням.

Починаючи з 90-х років ХХ ст., у багатьох країнах світу формуються ринки органічної продукції, обсяги яких на сьогодні стрімко зростають, що пов'язано з: підвищенням кількості екологічних катастроф, конфліктами навколо харчових продуктів на державному рівні, зростанням рівня свідомості споживачів щодо власного майбутнього та майбутнього своїх дітей, навколишнього середовища. У сільському господарстві також особливої актуальності набуває провадження принципів сталого розвитку. Спираючись на засади сталого розвитку, сільське господарство України має передбачати стабільне нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції для забезпечення продовольчої безпеки країни та розширення експортного потенціалу галузі, має забезпечувати населення доступними за ціною продуктами харчування високої якості, бути прибутковим, сприяти розвитку сільських територій та зберігати навколишнє середовище як для теперішніх так і для майбутніх поколінь.

Висновки. Таким чином, першочерговими заходами щодо відродження галузі сільського господарства має бути поліпшення фінансування та кредитування АПК та виявлення перспективних напрямів інвестування в умовах економічної нестабільності та екологічних флуктуацій. Оцінка економічної ефективності інвестиційного проекту технологічного оновлення дозволила зробити висновок, що проект краплинного зрошення є економічно ефективним. Отже, краплинне зрошення слід розглядати як один із екологічно орієнтованих та ресурсозберігаючих способів інтенсифікації зрошуваного землеробства, що сприяє підвищенню продуктивності сільськогосподарських культур та дає змогу економно витратити водні ресурси. Серед стратегічних напрямів інвестування у сільське господарство варто виділити: розвиток селекційних програм адаптованих рослин, боротьба із шкідниками та хворобами рослинництва і тваринництва, органічне сільське господарство.

Література

1. *Новий курс: реформи в Україні (2010–2015)*. Національна доповідь ; за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.
2. *Яремко, Л. А.* Сучасні проблеми сільського господарства України та шляхи їх подолання. Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.6. – С. 327–329.
3. *З Програми Економічних Реформ на 2010–2014 рр.* [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.agroconf.org/content/z_programi-ekonomichnih-reform-na-2010-2014-rr-pro-rozvitok-sil'skogo-gospodarstva.

4. *Березін, О. В.* Ефективне функціонування сільського господарського виробництва / *О. В. Березін* // Економіка АПК. – 2010. – № 2. – С. 26–31.
5. *Тащілін, М. В., Тащіліна А. В.* Автоматизація систем краплинного зрошення засобами нечіткої логіки – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VSUNU/2011_3/Tashchilin.pdf
6. *Орошение овощных культур в Израиле* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://irrigation.org.ua/?p=348>.
7. *Лопатинська, А. Ю.* Очікувані наслідки зміни клімату // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». – 2011. – № 5 (2). – С. 26–33.

Отримано 19.12.2012 р.

**Инвестиционное обеспечение предприятий сельского хозяйства
в условиях экономических и экологических флуктуаций**

**АЛЕКСАНДРА ИВАНОВНА КАРИНЦЕВА^{*},
АЛЕКСАНДР ВАСИЛЬЕВИЧ КУБАТКО^{**},
АЛИНА СТАНИСЛАВОВНА ЛАВРИНЕНКО^{***}**

^{*} кандидат экономических наук, доцент, заместитель заведующего
кафедрой экономики и бизнес-администрирования Сумского государственного университета,
ул. Р.-Корсакова, 2, г. Сумы, 40007, Украина,
тел.: 00-380-542-332223, e-mail: niko_kha@ukr.net

^{**} кандидат экономических наук, старший преподаватель
кафедры экономики и бизнес-администрирования Сумского государственного университета
ул. Р.-Корсакова, 2, г. Сумы, 40007, Украина,
тел.: 00-380-542-332223, e-mail: okubatko@ukr.net

^{***} студент факультета экономики и менеджмента
Сумского государственного университета
ул. Р.-Корсакова, 2, г. Сумы, 40007, Украина,
тел.: 00-380-542-332223, e-mail: alina_lavrynenko@mail.ru

В статье исследованы экономические основы инвестиционного обеспечения производственной деятельности сельскохозяйственных предприятий, определены основные факторы, сдерживающие инвестиции в агропромышленный комплекс. В работе анализируется экономическая эффективность реализации инвестиционного проекта капельного орошения, проводится сравнительный анализ эффективности выращивания сельскохозяйственных культур в Украине и развитых странах мира. Рассмотрены перспективные направления инвестирования в АПК в условиях экономической нестабильности и экологических флуктуаций, среди которых выделено развитие селекционных программ адаптированных растений, борьба с вредителями и болезнями растениеводства и животноводства, органическое сельское хозяйство.

Ключевые слова: инвестиции, капельное орошение, экономическая эффективность, экономические и экологические флуктуации.

Investment Fostering in Agriculture Considering Economic Instability and Ecological Fluctuations

OLEKSANDRA V. KARINTSEVA*, OLEKSANDR V. KUBATKO, ALINA S. LAVRYNENKO*****

* *C.Sc. (Economics), Associate Professor, Department of Economics and Business-Administration, Sumy State University R.-Korsakova Street, 2, Sumy, 40007, Ukraine, phone: 00-380-542-332223, e-mail: niko_kha@ukr.net*

** *C.Sc. (Economics), Senior Tutor of Department of Economics and Business-Administration, Sumy State University, R.-Korsakova Street, 2, Sumy, 40007, Ukraine, phone: 00-380-542-332223, e-mail: okubatko@ukr.net*

*** *Student of Faculty of Economics and Management, Sumy State University, R.-Korsakova Street, 2, Sumy, 40007, Ukraine, phone: 00-380-542-332223, e-mail: alina_lavrynenko@mail.ru*

Manuscript received 19 December 2012.

This paper investigates the economic efficiency of investment activity in agricultural enterprises. It is also analyzed the main factors that hinder investment in agriculture in Ukraine. This paper analyzes the economic efficiency of the investment project of drip irrigation. Specific attention is paid to the comparative analysis of the crops growing efficiency in Ukraine and developed countries. It is considered the promising areas of investment in agriculture in economic instability and environmental fluctuations conditions. The most urgent investment directions are: development of selected breeding programs, breeding adapted plants, combating pests and diseases of crops and livestock, organic agriculture.

Keywords: investment, drip irrigation, economic efficiency, economic and environmental fluctuations.

JEL Codes: O13, P48, Q16

Tables: 1; *References:* 7

Language of the article: Ukrainian

References

1. *New course: Reform in Ukraine 2010–2015.* (2010). National report / edit. by V. M Heyets [et al.]. – K. : SPC – 232 pp. (In Ukrainian)
2. *Yaremko, L. A.* (2011) “Current problems of agriculture in Ukraine and ways to overcome them” – *Naukovy visnyk LNTU*, 21.6, 327–29. (In Ukrainian)
3. *Economic reform program for 2010–2014”* [Electronic resource]. – Mode of access – http://www.agroconf.org/content/z_programi-ekonomichnih-reform-na-2010-2014-rr-pro-rozvitok-sil'skogo-gospodarstva. (In Ukrainian)
4. *Berezin, O. V.* (2010) “Effective functioning of rural household production” *Economika APC*, 2, 26–31. (In Ukrainian)
5. *Tashchilin, M. V., Tashchilina A. V.* (2011) “Automation of drip irrigation systems by means of fuzzy logic” – [Electronic resource]. – Mode of access – http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VISUNU/2011_3/Tashchilin.pdf. (In Ukrainian)
6. *Crop irrigation in Israel.* (2011) – [Electronic resource]. – Mode of access: <http://irrigation.org.ua/?p=348>. (In Russian)
7. *Lopatynska, A. J.* (2011) “Expected impacts of climate change”, *Bulletin of Dnipropetrovs'k University. Series “Economy”*. 5 (2), 26–33 (In Ukrainian)